RETABEL VAN SALUZZO

NL

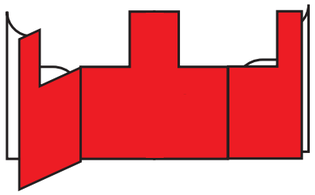

Mariacyclus

Als het retabel volledig geopend is zijn de gebeeldhouwde taferelen die het leven van Maria uitbeelden zichtbaar.

Het retabel van Saluzzo heeft, zoals veel Brusselse retabels, de vorm van een omgekeerde T. Daardoor wordt het centrale tafereel benadrukt. Deze vorm verwijst bovendien naar de doorsnede van een gotische kerk waarbij de hogere middenbeuk geflankeerd wordt door twee zijbeuken. De symboliek van het kerkgebouw wordt nog meer benadrukt door de aanwezigheid van de architecturale elementen. Pinakeltjes en baldakijntjes ondersteund door zuiltjes en opengewerkte friezen zijn op bijna alle Brusselse retabels aanwezig. Het bladgoud en de polychromie bleven op dit retabel zo goed als volledig bewaard.

A

De apostelen Petrus en Paulus worden steeds met baarden afgebeeld naar het voorbeeld van de filosofen uit de oudheid.

B

Het merk van het ambacht van de Brusselse stoffeerders (*Bruesel*), die het bladgoud en de kleur aanbrachten, was een garantie voor de kwaliteit van het gebruikte materiaal.

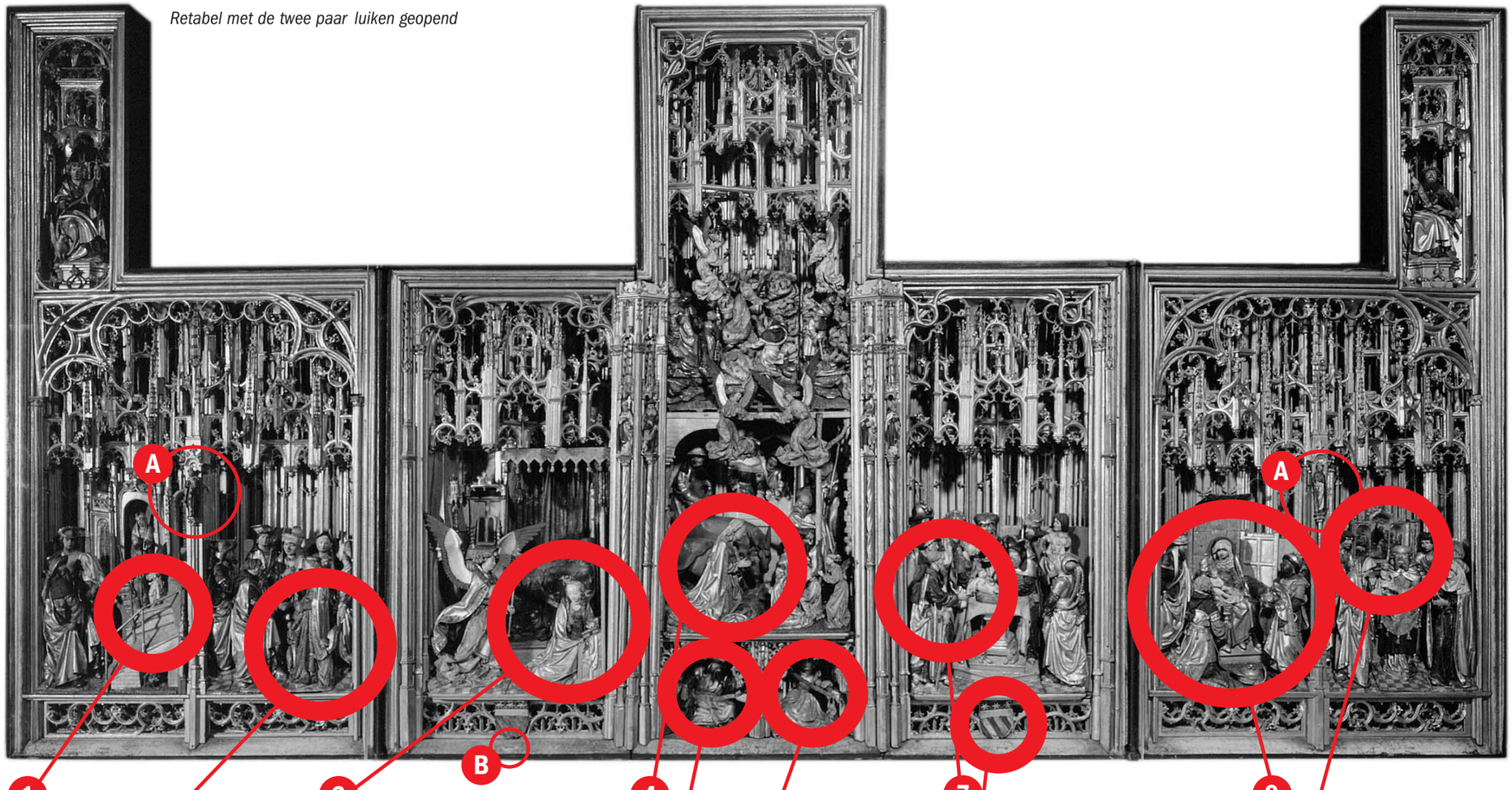

Retabel met de twee paar luiken geopend

1

De vijftien treden die Maria bestijgt bij de **Opdracht in de Tempel** stemmen overeen met de vijftien psalmen die het volk van Israël zong terwijl het de trappen van de tempel van Salomon besteeg.

2

Maria draagt bij het **Huwelijk** met Jozef een japon met motiefjes van persbrokaat. Deze typisch Brusselse versieringstechniek werd aangewend voor de imitatie van rijkelijke textielborduursels. In mallen goot men een witte preparatie of een mengsel op basis van was. De uit de vorm gehaalde figuurtjes werden dan verguld en op de beeldjes gekleefd.

3

Maria was bij de **Aankondiging** een bijbel aan het lezen, meer bepaald een passage uit het Boek van Jesaja, waarin de geboorte van Jezus voorspeld wordt.

4

De os en de ezel verwarmen het kind met hun adem. Hun aanwezigheid bij de **Geboorte** is een anekdotisch detail waarvan men erg hield in de late middeleeuwen.

5

De **Profeet Jesaja** houdt een rol in de hand waarop vermeld staat (vertaald uit het Latijn): 'Want een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, [en de heerschappij rust op zijn schouders en men noemt hem de Wonderbare Raadsman].

6

De **Sybille van Cumae**, een goddelijk geïnspireerde zieneres die in de middeleeuwen gelijkgesteld werd met de profeten, zou de geboorte van Jezus voorspeld hebben.

7

De **Besnijdenis van Christus** is een niet zo vaak voorkomend thema dat minder aan voorschriften gebonden was. De kledij van de figuren is daardoor bijzonder fantasierijk. Alleen de figuur van Jozef wordt traditioneel voorgesteld met staf en kapmantel.

8

Het **wapenschild** verwijst naar de Italiaanse familie Pensa di Mondovi di Marsaglia, die het retabel bestelde in Brussel, toen een belangrijk centrum voor retabelkunst. In de 18de eeuw bevond het retabel zich in hun verblijf te Saluzzo, waaraan het zijn benaming dankt.

9

Bij de **Aanbidding van de Wijzen** worden door de koningen drie geschenken gegeven: mirre verwijst naar het lijden van Christus, wierook duidt op zijn goddelijkheid en goud staat voor zijn zuiverheid.

10

Veertig dagen na de geboorte kwam Maria naar de tempel om zich te zuiveren en voor de **Opdracht van Christus in de Tempel.** Het kleine schilderij op het altaar met het offer van Abraham is een prefiguratie van het offer van Christus aan het kruis.

NL

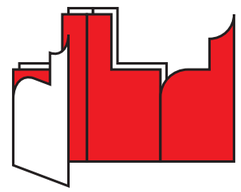

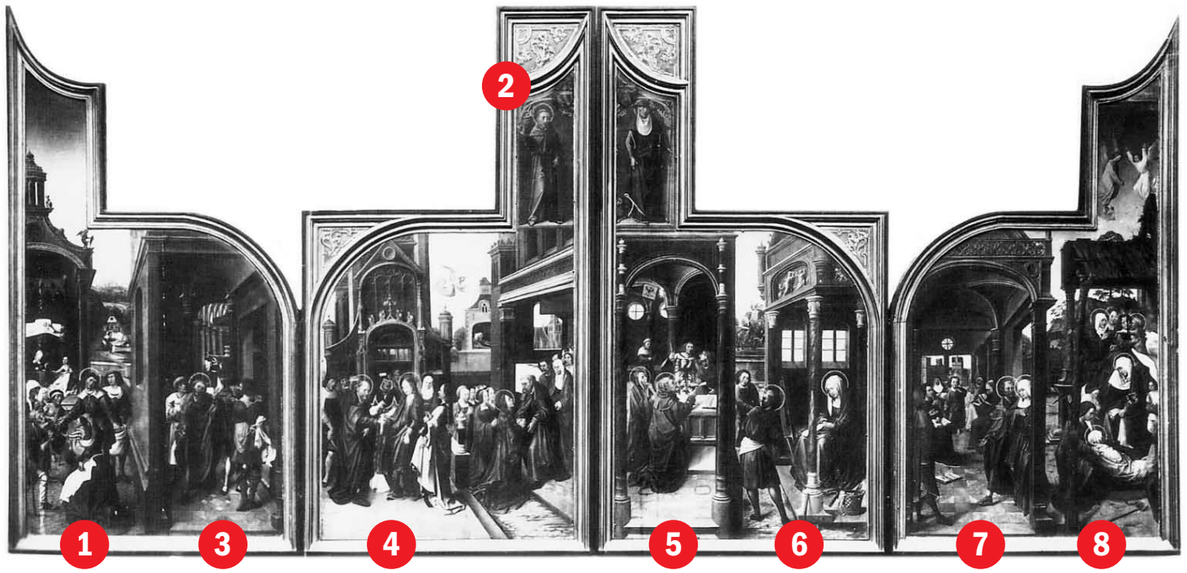

Retabel met het eerste paar luiken geopend

Gesloten retabel

Jozefcyclus

Voorstellingen van het Leven van Jozef komen pas voor vanaf de late middeleeuwen.

1

De **Geboorte van Jozef** is geïnspireerd op deze uit de Mariacyclus. Op het voorplan wordt de **Liefdadigheid van Jozef** uitgebeeld en op het tweede plan is de **Opleiding van Jozef** als timmerman te zien.

2

De Heilige **Bernardinus van Siëna**, een franciscaan, propageerde de cultus van Jozef ondermeer als reactie tegen de middeleeuwse mysteriespelen, waarin deze laatste vaak belachelijk gemaakt werd.

3

Ook deze scène met de **Proef van de huwelijkspretendenten** die zich aanbieden in de tempel is ontleend aan de iconografie van de Mariacyclus.
Omdat de grootpriester aan Maria een echtgenoot wil geven, laat hij mannelijke afstammelingen van de stam van David naar de tempel komen. Enkel de tak van Jozef begint te bloeien, waaruit blijkt dat hij de uitverkorene is.

4

Het **Huwelijk** van Jozef en Maria wordt breed uitgesmeerd over verschillende taferelen. Links vooraan ziet men het Huwelijk van Maria dat plaatsvindt vóór de synagoge. Aan de rechterkant begeeft Maria zich met haar gezellinnen naar het huis van Jozef. Op het tweede plan wordt de **Droom van Jozef** uitgebeeld.

5

De **Volkstelling in Bethlehem** is een thema dat zeer zelden voorkomt. Onder de aanwezigen bevindt zich een heraut met het wapenschild van het Huis van Habsburg.

6

Het **Leven in Nazareth** toont Maria, Jozef en Jezus in een huiselijke omgeving. Vanaf de late middeleeuwen wordt Jozef voorgesteld als goede huisvader: men heeft het soms over de aardse drie-eenheid. Op het tweede plan wordt de **Vlucht naar Egypte** uitgebeeld.

7

De voorstelling van **Jezus bij de Schriftgeleerden** is ontleend aan cycli van de Kindsheid van Christus.

8

De **Dood en Begrafenis van Jozef** zijn thema's die in het begin van de 16de eeuw zeer innoverend waren. Maria legt de kousen die Jozef uittrok om Jezus in te wikkelen, in het graf.

Op de boord van de mantel van de Maagd die de dood van Jozef beweent, bevindt zich de inscriptie 'Orlei'. Deze verwijst misschien naar de schilder **Valentijn van Orley**, vader van Barend van Orley.

Boom van Jesse

Doorgaans bleef het retabel gesloten en zag het er zo uit. Alleen bij speciale gelegenheden en feesten werd het geopend en waren de Jozef- en Mariacyclus te zien.

9

De **Boom van Jesse** is een genealogisch thema dat Jezus' afstamming van David voorstelt. Uit de borst van David – uitzonderlijk niet Jesse - ontspruit een boom die zich in twee takken splitst, leidend naar Maria en Jozef.

10

De genealogie van Jezus wordt vermeld in de evangelies van **Lucas** en **Mattheus**. Van de vele generaties tussen David en Jezus die in de evangelies voorkomen, worden er hier slechts enkele weergegeven.